

Έκαμε πρώτα δυνατή, θεόρατη ασπίδα
 δουλεύοντας την γύρωθε· τριπλό λαμπρό στεφάνι
480 στέριωσε γύρω ολόλαμπρο με λουρί ασημένιο.
 Πέντε δίπλες της έστρωσε· πολλών λογίων πλουμίδια
 πάνω σ' εκείνην χάραξε με τη σοφή του τέχνη.
 Τον ουρανό, τη θάλασσα, τη γη έβαλε πάνω,
 τον ήλιο τον ακούραστο, τ' ολόγεμο φεγγάρι,
485 τα άστρα που τον ουρανό τριγύρω στεφανώνουν.
 τις Πλειάδες και Υάδες, Ωρίωνα και Άρκτο,
 που και τ' όνομα Άμαξα της έχει δώσει ο κόσμος
 και γυρνά τον Ωρίωνα ασάλευτα τηρώντας
 και λουτρό στον Ωκεανό αυτή μόνο δεν έχει.
490 Έβαλε και δυο όμορφες θνητών ανθρώπων πόλεις.
 Στη μια απ' αυτές γίνονταν γάμοι και χαροκόπια·
 νύφες από τα σπίτια τους με φωτιά, με λαμπάδες
 μες στους δρόμους συνόδευαν, τραγούδια αντιλαλούσαν
 χορευτές στριφογύριζαν· στη μέση αντηχούσαν
495 κιθάρες, αυλοί· στις πόρτες στέκονταν οι γυναίκες
 και καθεμιά τους έβλεπε με θαυμασμό τους γάμους.
 Στην αγορά μαζεύονταν οι άντρες· είχε ανάψει καβγάς,
 καθώς δυο μάλωναν για κάποιου σκοτωμένου
 εξαγορά· ορκιζόταν πως τα είχε πληρώσει
500 ο πρώτος και ο δεύτερος πως τίποτε δεν πήρε·
 ν' αποφασίσει ένας κριτής το ήθελαν κι οι δυο τους.
 Ο κόσμος είχε μοιραστεί μπροστά σ' αυτούς τους δύο·
 συγκρατούσαν οι κήρυκες τον κόσμο· και οι γέροι
 πάνω σε πέτρες κάθονταν μέσα στο άγιο αλώνι·
505 των βροντόλαλων κηρύκων ραβδιά στα χέρια είχαν
 κρατώντας τα σηκώνονταν να κρίνουν ένας ένας.
 Στη μέση βρίσκονταν εκεί δυο τάλαντα χρυσάφι
 για όποιον τους θα έκανε καλύτερη την κρίση.
 Στην άλλη πόλη δυο στρατοί με τα λαμπρά τους όπλα
510 είχαν στήσει στρατόπεδα και είχαν δύο γνώμες,
 ή την πόλη να κουρσέψουν ή τα μισά να πάρουν
 απ' όσα είχε αγαθά η όμορφη η πόλη.
 Εκείνοι όμως δε δέχτηκαν, ετοιμάζαν καρτέρι·
 στο τείχος πάνω στέκονταν γυναίκες και παιδιά τους
515 κι άντρες που ήταν γέροντες, εκεί να το φυλάγουν.
 Αυτοί κινούσαν ήταν μπρος ο Άρης κι η Παλλάδα,
 χρυσοί κι οι δυο και με χρυσά φορέματα ντυμένοι,
 με όπλα τρανά και όμορφα και σαν θεοί που ήταν
 ξεχώριζαν· μικρότερο σώμα οι άλλοι είχαν.
520 Ξαν έφτασαν όπου έπρεπε να στήσουν το καρτέρι,
 στον ποταμό, όπου να πιουν πάνε τα ζώα όλα,
 με λαμπρά όπλα χάλκινα κει κάθισαν ζωσμένοι.
 Ξέμακτρα κάπως δυο σκοποί κάθονταν καρτερώντας
 πότε τα βράδια και τ' αρνιά να δουν εκεί να φτάνουν.
525 Σε λίγο πρόβαλαν αυτά και δυο βοσκοί ξοπίσω,
 μη βάζοντας κακό στο νου, λαλώντας τις φλογέρες.
 Μόλις τα είδαν, όρμησαν και ξέκοψαν τα βόδια
 κι όλα τ' ασπρομάλλα αρνιά, καθώς μαζί τραβούσαν
 κοπαδιαστά, και σκότωσαν και τους βοσκούς τους δύο.
530 Οι άλλοι μόλις ένιωσαν την ταραχή στα βόδια,
 καθώς ήταν στην αγορά, πήδησαν στ' αλογά τους
 τ' ανεμόποδα κι αμέσως τους έφτασαν αντίκρυ.
 Στήθηκαν κει και μάχονταν στου ποταμού την όχθη
 και με κοντάρια χάλκινα χτυπιούνταν μεταξύ τους.
535 Η Έριδα κι ο Κυδοιμός κει γύριζαν κι η Μοίρα
 κρατώντας άλλον άτρωτο και άλλον λαβωμένο

που ζούσε ή και σέρνοντας νεκρό από το πόδι·
 κι από το αίμα των αντρών κοκκίνιζαν τα ρούχα.
 Γυρνούσαν κει σαν ζωντανοί θνητοί και πολεμούσαν
540 και αμοιβαία των νεκρών τα πτώματα τραβούσαν.
 Έβαλε ακόμη νιόσκαφτο, παχύ, πλατύ, χωράφι
 αφράτο και τρισόργωτο· πολλοί ζευγάδες μέσα
 έσπρωχαν τα ζευγάρια τους κι όργωναν δώθε κείθε·
 όταν γυρνώντας έφτασαν στου χωραφιού την άκρη,
545 γλυκό κρασί τους έδινε μια κούπα ένας άντρας·
 γύριζαν πάλι στ' όργωμα κι ήθελαν κάθε τόσο
 να έρχονται ως του βαθιού του χωραφιού την άκρη.
 Μαύριζε πίσω τους η γη κι έμοιαζε οργωμένη,
 αν κι ήταν χρυσή· η τέχνη είχε πετύχει θαύμα!
550 Έβαλε ακόμη μετόχι βασιλικό· εργάτες
 σ' αυτό θέριζαν κρατώντας δρέπανα ακονισμένα·
 άλλα χερόβολα έπεφταν αραδιαστά στο χώμα
 κι έδεναν με σταχόσκοινα δεματιαστάδες άλλα·
 δεματιαστάδες ήταν τρεις και πίσω τους αγόρια
555 μάζευαν τα χερόβολα, τα 'παιρναν στην αγκάλη
 και όλο πίσω τα 'διναν ο βασιλιάς στεκόταν
 αμίλητος με το ραβδί, χαιρόταν η ψυχή του.
 Δίπλα γεύμα ετοιμάζαν κήρυκες σ' ένα δέντρο·
 βόδι σφαγμένο έψηναν και ζύμωναν γυναίκες
560 λευκό αλεύρι με σωρό, να φαν οι θεριστάδες.
 Έβαλε ακόμη αμπέλι σταφύλια φορτωμένο
 μεγάλο, όμορφο, χρυσό· μαύρα τσαμπιά υπήρχαν
 και ως πέρα είχαν στηθεί διχάλες ασημένιες.
 Γύρω χαντάκι σμάλτινο κι ολόγυρα το φράχτη
565 από καλάι έκανε· κι είχε ένα μονοπάτι,
 που οι εργάτες έπαιρναν, τ' αμπέλι σαν τρυγούσαν.
 Έφερναν το γλυκό καρπό μες σε πλεχτά κοφίνια
 με τη χαρά της νιότης τους κοπέλες, παλικάρια.
 Κιθάρα με ψιλή φωνή μέσα σ' αυτούς βαρούσε
570 γλυκότητα ένα αγόρι· του Λίνου το τραγούδι
 έψελνε με λεπτή φωνή· τα πόδια τους οι άλλοι
 στη γη χτυπούσαν, πηδούσαν, φώναζαν, τραγουδούσαν.
 Κι έκαμε ορθοκέρατων βοδιών ένα κοπάδι·
 από καλάι και χρυσό είχαν φτιαχτεί τα βόδια
575 κι απ' το μαντρί τους στη βοσκή με μούγκρισμα τραβούσαν
 στο βροντερό τον ποταμό, στα λυγερά καλάμια.
 Και τέσσερις χρυσοί βοσκοί τραβούσαν με τα βόδια
 κι εννιά σκυλιά γοργόποδα αυτούς ακολουθούσαν.
 Δυο λιοντάρια ανήμερα από τα πρώτα βόδια
580 είχαν ταύρο που μούγκριζε· εκείνα τον τραβούσαν
 και έτρεχαν ξοπίσω του σκύλου και παλικάρια·
 όμως εκείνα ξέσχισαν του ταύρου το τομάρι,
 τα σπλάχνα και το αίμα του ρουφούσαν στα χαμένα
 έσπρωχαν τα γοργά σκυλιά να πέσουν στα λιοντάρια·
585 να τα δαγκάσουν δίσταζαν εκείνα τα λιοντάρια,
 μα γάβγιζαν από κοντά κι έφευγαν πάλι πίσω.
 Ο ξακουστός στραβοπόδης και ένα βοσκοτόπι
 μεγάλο έκαμε γι' αρνιά σε όμορφο λαγκάδι
 και στάνες και ξερόμαντρες και σκεπαστές καλύβες.
590 Ο ξακουστός στραβοπόδης έκαμε χοροστάσι
 παρόμοιο μ' ό,τι στην Κνωσό την πλατιά είχε φτιάξει
 για την ομορφοπλέξουδη ο Δαίδαλος Αριάδνη.
 Κόρες ακριβαγόραστες κι αγόρια είχαν στήσει
 χορό και όλοι χόρευαν πιασμένοι απ' τα χέρια.
595 Αυτές είχαν φορέματα λινά, αυτοί χιτώνες
 καλόγευστους που γυάλιζαν με λάδι ποτισμένοι.
 Φορούσαν όμορφα αυτές στεφάνια, χρυσά είχαν
 μαχαίρια αυτοί που κρέμονταν από λουριά ασημένια.

Και χόρευαν πότε μαζί με πόδια μαθημένα
600 τόσο ελαφρά, σαν κανατάς που βάζει τον τροχό του
και καθισμένος τον κοιτά, αν εύκολα γυρίζει,
και πότε πάλι έτρεχαν αντίκρυ αράδα αράδα.
Γύρω στεκόταν, το χορό ο κόσμος τον χαιρόταν
ένας άξιος τραγουδιστής πλάι έπαιζε κιθάρα·
605 σαν άρχιζε να τραγουδά δυο σχοινοβάτες τούμπες
μέσα στον κόσμο τον πολύ αρχίνησαν να κάμνουν.
Κι έβαλε ακόμη το τρανό του Ωκεανού ποτάμι
στης στερεής ασπίδας του το ακρινό στεφάνι.

Αφού μαστόρεψε καλά τη δυνατή ασπίδα
610 έκαμε κι έναν θώρακα πιο λαμπερό από φλόγα·
για τα μελίγγια ταιριαστό μαστόρεψε ένα κράνος
ωραίο, πλουμιστό, πάνω μ' ολόχρυση μια φούντα·
και από καλάι φτηνό μαστόρεψε κνημίδες.
Αφού όλα τα τέλειωσε ο άξιος στραβοπόδης,
615 τα 'φερε και τ' απίθωσε στη Θέτιδα, μπροστά της.
Πήδησε απ' τον Όλυμπο το χιονισμένο εκείνη
σαν γεράκι με τα όπλα του Ηφαίστου στα χέρια.

στ. 479 τριπλό λαμπρό στεφάνι: το στεφάνι της ασπίδας, που πρέπει να τη φανταστούμε στρογγυλή, περιγράφεται «τριπλό» ίσως επειδή είχε τρεις διακοσμητικές ζώνες.

στ. 481 πλουμίδια: η διάταξη των παραστάσεων πάνω στην ασπίδα είναι οργανωμένη σε πέντε ίσες ζώνες που σχηματίζουν ομόκεντρους κύκλους. Για τις παραστάσεις αυτές βλ. αναλυτικά στην Περιληπτική αναδιήγηση της ραψωδίας Σ, σελ. 121-122.

στ. 485 τις Πλειάδες και Υάδες, Ωρίωνα: η ανατολή και η δύση αυτών των αστερισμών ορίζει χρονικά την περίοδο Μαΐου-Νοεμβρίου, κατά την οποία γίνονται οι κυριότερες αγροτικές ασχολίες, για τις οποίες θα γίνει εκτενής αναφορά στους στ. 540-571 (θερισμός, τρύγος, όργωμα). Τα ουράνια σώματα στην αρχαιότητα ήταν άμεσα συνδεδεμένα με τη ζωή των ανθρώπων, καθώς είχαν σχέση με τον προσδιορισμό του χρόνου (διαδοχή ημερών, μηνών και εποχών) και η κίνησή τους ήταν καθοριστική για τη γεωργία και τη ναυσιπλοΐα.

στ. 486-488 λουτρό στον Ωκεανό αυτή μόνο δεν έχει: τη Μ. Άρκτο οι αρχαίοι τη φαντάζονταν σαν αρκούδα ή άμαξα. Αυτή δε δύνει ποτέ, δε λούζεται στα νερά του Ωκεανού, αφού είναι πάντα ορατή στους κατοίκους του βόρειου ημισφαιρίου, και αποτελούσε ένα είδος πυξίδας για τους ναυτικούς.

στ. 490-492 χαροκόπια: γλέντια.

στ. 496 κ.εξ. Αναπαράσταση δίκης. Σε περιπτώσεις ανθρωποκτονίας οι συγγενείς του θύματος είχαν το δικαίωμα της αντεκδίκησης ή δέχονταν, αντί άλλης ποινής, ένα χρηματικό ποσό ως αποζημίωση. Αν δεν συνέβαινε το δεύτερο, ο φονιάς συχνά εγκατέλειπε την πατρίδα του για να σωθεί.

στ. 502 άγιο αλώνι: ο χώρος όπου εκτυλίσσεται η σκηνή θεωρείται ιερός, ίσως επειδή οι γέροντες απονέμουν δικαιοσύνη κάτω από την προστασία των θεών.

στ. 506 δυο τάλαντα χρυσάφι: βλ. σχόλ. στ. Ι 264. Τάλαντα χρυσού προσφέρουν ως δώρα οι Φαίακες στον Οδυσσέα (Οδύσσεια, θ 471).

στ. 508 δύο στρατοί: όχι δύο διαφορετικά στρατεύματα, αλλά δύο ομάδες από το στρατό των πολιορκητών.

στ. 509 είχαν δύο γνώμες: προφανώς αυτήν τη διαζευκτική μορφή είχε το τελεσίγραφο που απηύθυναν οι πολιορκητές, ύστερα από το πολεμικό τους συμβούλιο, στους πολιορκημένους.

στ. 518 ξεχώριζαν: οι δύο θεοί διακρίνονταν από τα πλήθη, δηλαδή από τους θνητούς στρατιώτες.

στ. 522 δυο σκοποί κάθονταν: οι σκοποί ανήκουν στους άντρες της πόλης που είχαν στήσει ενέδρα.

στ. 534 η Έριδα, δηλαδή η φιλονικία, ο Κυδοιμός, ο θόρυβος και η ταραχή της μάχης, και η ολέθρια Μοίρα του θανάτου (στο πρωτότυπο όλοη Κήρ) είναι προσωποποιημένες δυνάμεις που ως θεότητες βοηθούν τον Άρη στο πολεμικό του έργο.

στ. 538 σαν ζωντανοί θνητοί και πολεμούσαν: οι μαχόμενοι στρατιώτες φάνταζαν πάνω στην ασπίδα σαν ζωντανοί, αληθινοί άνθρωποι.

στ. 540 τρισόργωτο: οργωμένο τρεις φορές. Το πολλαπλό όργωμα συντελεί στην ευφορία του χωραφιού.

στ. 547 Μαύριζε: το ρήμα αναφέρεται τόσο στην οργωμένη γη όσο και στην απεικόνισή της πάνω στην ασπίδα. Ο ποιητής πρέπει να έχει υπόψη του την τεχνική εκείνη με την οποία τοποθετούσαν κάποιο σκουρόχρωμο μεταλλικό κράμα πάνω στο χρυσό υπόστρωμα (πρβ. Σ 561).

στ. 554 χερόβολα: το χερόβολο είναι η ποσότητα που χωράει στο χέρι μας, η χεριά.

στ. 569 του Λίνου το τραγούδι: Ο Λίνος ήταν σπουδαίος μουσικός, που σκοτώθηκε από τον Απόλλωνα, επειδή τόλμησε να τον ανταγωνιστεί στο τραγούδι.

στ. 590-591 για την ομορφοπλέξουδη ο Δαίδαλος Αριάδνη: ο Δαίδαλος (< δαιδάλλω = φιλοτεχνώ), πατέρας του Ίκαρου, ήταν ο φημισμένος τεχνίτης που είχε κατασκευάσει το Λαβύρινθο στην Κρήτη. Η Αριάδνη ήταν η κόρη του Μίνωα, που βοήθησε τον Θησέα να νικήσει τον Μινώταυρο.

στ. 595 με λάδι ποτισμένοι: χρησιμοποιούσαν το λάδι για να κάνουν στιλπνές τις κλωστές με τις οποίες ύφαιναν.

στ. 599-602 Περιγραφή ενός κυκλικού χορού σε έντονο ρυθμό, όπως μας αφήνει να εννοήσουμε η παρομοίωση με τον τροχό του αγγειοπλάστη. Οι χορευτές άλλοτε περιστρέφονταν όλοι μαζί με ταχύτητα και ευκινησία (στ. 598-600) και άλλοτε σχημάτιζαν δυο ομάδες σε αντικριστές σειρές (στ. 601), όπως σήμερα οι κυκλικοί ή αντικριστοί χοροί της δημοτικής μας παράδοσης.

στ. 606-607 Ο Ωκεανός περιβάλλει την ασπίδα, όπως περιβάλλει και τη γη, πάνω στην οποία ζουν οι άνθρωποι.